

Tematické okruhy z českého jazyka s didaktikou pro magisterskou státní závěrečnou zkoušku

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

- A. Všestranný jazykový rozbor textu
- B. Tematické okruhy

Český jazyk

Obecné výklady o jazyce

1. Jazyk a jazyková kultura
2. Jazykověda, její rozvrstvení a úkoly teoretické a praktické
3. Útvary českého národního jazyka
4. Postavení češtiny v rámci jazyků indoevropských a slovanských

Fonetika a pravopis

5. Základní pojmy fonetiky a fonologie
6. Charakteristika českých hlásek, zvuková a grafická stránka řeči
7. Zásady ortoepické normy spisovné češtiny
8. Grafický systém češtiny, písmo a pravopis

Lexikologie a tvoření slov

9. Slovo a pojmenování, slovní zásoba a její složení
10. Význam slova a jeho změny (synonymie, antonymie, homonymie, polysémie, frazeologie aj.)
11. Slovníky a jejich druhy
12. Slovo tvorné a neslovo tvorné pojmenovávací procesy
13. Slovo tvorný rozbor a stavba slova
14. Slovo tvorný systém substantiv, adjektiv, sloves a adverbií

Tvarosloví

15. Základní morfologické pojmy – morf, morfém aj. Vztah morfologie k jiným jazykovědným disciplínám
16. Formální a funkční tvarosloví, vývojové tendence v současném tvarosloví
17. Slovní druhy, kritéria jejich třídění
18. Gramatické kategorie jmenné a slovesné
19. Deklinace substantiv, adjektiv, zájmen a číslovek
20. Verba, jejich mluvnické významy, tvary určité a neurčité, jednoduché a složené, indikativ, imperativ, kondicionál, přechodníky.
21. Slovesné třídy a vzory
22. Neohebné slovní druhy
23. Tvaroslovný rozbor

Skladba

24. Skladba, její pojetí a obsah, základní skladební pojmy
25. Věta a výpověď (modalita, zápor, větné ekvivalenty)
26. Stavba věty jednoduché (syntaktické vztahy a jejich vyjadřování, větné členy, valence)

27. Zvláštnosti a nepravidelnosti větné stavby
28. Principy českého slovosledu
29. Jednočlenné věty a jejich typy
30. Stavba souvětí, jeho typy, složité souvětí
31. Řeč přímá, nepřímá a polopřímá
32. Syntaktický rozbor

Stylistika

33. Funkce jazykové komunikace a slohotvorní činitelé
34. Projevy mluvené a psané, připravené a nepřipravené, monologické a dialogické
35. Funkční styly a jejich charakteristika
36. Slohové prostředky jazykové a kompoziční - příznakové a nepříznakové
37. Výstavba jazykového projevu (kompozice), slohové postupy a jejich vymezení
38. Slohové útvary a jejich charakteristika

Jazyková analýza textu

39. Text jako jednotka jazykové komunikace, struktura textu, základní pojmy
40. Nejčastější nedostatky ve stylizaci a kompozici textů
41. Komplexní jazyková analýza textu – analýza nedostatků pravopisných, tvaroslovných, lexikálních, syntaktických a stylistických a jejich vzájemné souvislosti

Literatura:

- ČECHOVÁ, M. kol. *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV nakladatelství, 2000.
- ČECHOVÁ, M., CHLOUPEK, J., KRČMOVÁ, M., MINÁŘOVÁ, E. *Současná česká stylistika*. Praha 2003.
- GREPL, M., KARLÍK, P. *Skladba spisovné češtiny*. Praha: SPN, 1989.
- HAUSER, P. *Skladba češtiny pro studující učitelství 1. stupně ZŠ*. Brno: MU, 1990.
- HAUSER, P. *Základní pojmy z nauky o slovní zásobě a tvoření slov*. Brno : MU, 1996.
- HUBÁČEK, J. a kol. *Čeština pro učitele*. Ostrava: Vademecum, 2000.
- KNESELOVÁ, H. *Cvičení z českého jazyka – Morfologie*. Brno : MU, 1998.
- KOLÁŘOVÁ, I. *Cvičení ze skladby pro studující učitelství 1. stupně ZŠ*. Brno: MU, 2000.
- MINÁŘOVÁ, E. *Základy české stylistiky*. Brno: MU, 1996.
- Mluvnice češtiny, 1-3. díl*. Praha: Academia, 1986, 1987.
- Pravidla českého pravopisu*. Praha: Pansofia, 1993 (příp. další vydání).
- Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Lidové noviny, 1996.

Didaktika českého jazyka a slohu pro 1. stupeň základní školy

1. Oborová didaktika v návaznosti na obecnou didaktiku a na pedagogickou psychologii, předmět a cíle oborové didaktiky.
2. Pojetí vzdělávání a výchovy v mateřském jazyce ve výchovně vzdělávacím procesu na 1. stupni základní školy v dokumentech RVP ZV.
3. Obsah a struktura jazykového a slohového vyučování na 1. stupni ZŠ, sledované vzdělávací cíle, klíčové kompetence a strategie učení, jazyková, slohová a komunikační výchova.
4. Současné učebnice českého jazyka a další pomůcky rozvíjející tvořivost žáků (v aplikaci na konkrétním zvoleném tématu).
5. Metody, didaktické postupy a prostředky při osvojování poznatků o zvukové stránce jazyka.

6. Postupy a strategie při osvojování pravopisné stránky jazyka, metody prověřování a hodnocení pravopisu.
7. Metodické přístupy při rozlišování významů slov a nácvik poznávání slovních druhů.
8. Osvojování algoritmu při slovotvorném rozboru a rozboru stavby slova (cesta k uvědomělému postupu s odůvodněním).
9. Postupy při osvojování učiva o větě jednoduché a souvětí, základní skladební dvojice a metodika jejich poznávání. Optimální cvičení, např. transformační aj.
10. Komunikační a slohová výchova – její rozvíjení na 1. stupni. Očekávané výstupy po 1. a 2. období – konkrétní metody a prostředky k jejich dosažení. Nácvik souvislého jazykového projevu.
11. Jazykové vyučování: různé typy a struktury hodin v závislosti na probíraném tématu.
12. Slohové vyučování: různé typy a struktury hodin v závislosti na probíraném tématu.
13. Rozvíjení jazykových a komunikačních dovedností – metodika osvojování slohových útvarů probíraných na 1. stupni (vypravování a popis).
14. Práce s textem – postupy vedoucí ke čtení textu s porozuměním.
15. Vytváření souvislého jazykového projevu postupem reproduktivním a produktivním.
16. Nácvik plynulého mluveného projevu – metodika mluvních cvičení.
17. Aplikace vybraného alternativního způsobu výuky v jazykové a slohové výchově, např. postupy kritického myšlení, dramatické výchovy.
18. Možnosti využití didaktických her ve vybraných tématech jazykového a slohového vyučování.

Literatura:

- BRABCOVÁ, R. a kol. *Didaktika českého jazyka*. Praha: SPN, 1990.
- ČECHOVÁ, M., STYBLÍK, V. *Čeština a její vyučování*. Praha: SPN, 1998.
- ČECHOVÁ, M., *Komunikační a slohová výchova*. Praha: ISV, 1998.
- ČECHOVÁ, M., STYBLÍK, V.: *Didaktika češtiny*. Praha: SPN, 1989.
- GRECMANOVÁ, H. a kol. *Podporujeme aktivní myšlení a samostatné učení žáků*. Olomouc: Hanex, 2000.
- HAUSER, P., ONDRÁŠKOVÁ, K. *Didaktika mateřského jazyka*. Brno: MU, 1991.
- HUBÁČEK, J. *Didaktika slohu*. Praha: SPN, 1990.
- KLÍMOVÁ, K., KNESELOVÁ, H. *Texty ke korekturám*. Brno: MU, 2000.
- KOLÁŘ, M., ŠIKULOVÁ, R. *Hodnocení žáků*. Praha: Grada Publishing, 2005.
- MINÁŘOVÁ, E. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ, III. Díl Slohové vyučování*. Brno: MU, 1994.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: MŠMT, 2005.

Pozn. Předpokládá se orientace studentů v učebnicích českého jazyka pro 1. stupeň ZŠ.